

POSTMODERAN PRISTUP MASOVNOM KOMUNICIRANJU: ULOGA INTERNETA U OBRAZOVANJU I SAVREMENIM TRŽIŠNIM KRETANJIMA

Jelena Bajić | Master komunikolog, doktorand na Fakultetu za kulturu i medije, Megatrend univerziteta u Beogradu;
Professional Stock Invest A.D., Bulevar Vojvode Mišića 17, Beograd, Srbija, jelena.bajic011@gmail.com

Rezime: *Savremeno doba čoveku je donelo potpunu zavisnost od digitalne tehnologije, a njen prodor u naše živote ubrzala je globalizacija, prevlast kapitalizma, sloboda tržišta i finansijska liberalizacija. U postmodernoj komunikaciji sve se promenilo. Novi softver je omogućio imitaciju urbanog i prirodnog okruženja, igru svetla i refleksije i kreiranje veštačkih ljudskih emocija. Naše oči, ali i psiha toliko su se navikli na specijalne efekte da je postalo teško razlikovati stvarne scene od digitalne obrade. Međutim, sve novonastale promene imaju dublje posledice od imitacije stvarnog sveta. Nastala je epistemološka, odnosno saznavna revolucija koja utiče na naše poimanje sveta i naučno znanje svega poznatog. Sve naše znanje, o materiji i energiji, nastanku sveta, biologiji, genetici i sl., sve je prebačeno u kompjuterske fajlove. Celokupni naučni opus je sada digitalizovan i sve je usmereno na digitalno korišćenje. Ne samo nauka, svi apsekti ljudskog društva preusmereni su na korišćenje pomoću digitalnog jezika. Zahvaljujući razvoju informacionih i komunikacionih tehnologija, savremeni čovek može u bilo kojem trenutku doći do bilo koje informacije, i to ne pomerajući se iz udobnosti svoga doma. U ovom istorijskom trenutku potrebno je naglasiti hitnost davanja visokog prioriteta IT pismenosti. Jer, internet i njegove aplikacije, poput blogova, mobilnih telefona, internet stranica i sajber zajednica, predstavljaju ogromnu promenu u komunikaciji, obrazovanju i tržišnim tendencijama današnjice. Promenu koja znači da „onlajn prostorima” treba posvetiti mnogo veću pažnju.*

Ključne reči: *obrazovanje, informacija, hiperkomunikacija, digitalna kultura, tržišna globalizacija*

JEL klasifikacija: D74; D83; L29

UVOD

Tehničko-tehnološki razvoj poslednjih decenija ubrzao je čovečanstvo i promenio ustaljene navike života i rada koje su decenijama pre toga bile mnogo sporije i jednostavnije. Tako veliki i ubrzan razvoj, postao je još brži sa razvojem novih medija, naročito globalne mreže koja je srušila granice prostora, vremena i otkrila još ne istražene mogućnosti novog medija koji je promenio svet i poimanje istog. Velikim, a brzim tehnološkim napretkom postignut je efekat ubrzanog kretanja napred, gde se čini da se sve odvija veoma brzo i da se dramatične promene događaju u izuzetno kratkom vremenu što istovremeno izaziva i euforiju i strah. Ove pojave predstavljaju veliki izazov za sva predubedjenja na kojima počiva ljudska egzistencija, kao što su: poništavanje fizičke udaljenosti i rastakanje materijalne stvarnosti pomoću virtuelnih tehnologija, kao i prividni kraj ljudskog i rađanje postljudskog koji su rezultat napretka kibernetike, robotike i istraživanja svesti i inteligencije.

„U setu studija i eseja, od kojih je najpoznatija knjiga „Simulakrumi i simulacija“ („Simulacres et simulation“), 1981) filozof Žan Bodrijar (Jean Boudrillard) društveno komuniciranje sagledava u okviru triadičkog koncepta: stvarnost – simulacija – simulakrum. Zbog prezasićenosti društva mas-medijima stvarnost je na principu Mebijusove spiralne trake (pravougaona traka čiji su krajevi licem i naličjem spojeni u kružni oblik, pa se svako kretanje po spoljašnosti završava u unutrašnjosti kruga) nestala u njenim medijskim simulakrumima, a sve što se danas dešava jeste simulacija simulakruma, odnosno – imitacija lažnog i prividnog.“ (Miletić M. i Miletić N., 2012:263) Bodrijar je naslutio ono što je donela mreža svih mreža, jer savremeno komuniciranje integriše sve prethodne načine i stilove komuniciranja i samim tim čini jedno kompleksno tle za istraživanje.

Postmoderno komuniciranje i sam internet, donosi nam i veliku brzinu kao bitan činilac razumevanja same komunikacije. Sa psihološkog stanovišta gledano, tehnološka brzina i ubrzanje izazivaju ekvivalentno psihološko očekivanje i javlja se netolerancija prema brzini reagovanja manjoj od one koju tehnologija omogućava. U interpersonalnim odnosima ova činjenica stvara pritisak da se mora što pre reagovati na svaki (a ima ih jako puno u posmodernoj komunikaciji) interiorizovani pritisak, jer u suprotnom ponašanje se percipira kao nekorektno i nedopustivo.

U samom radu sažeciemo postmoderan pristup komuniciranju kroz sagledavanje interneta kao najsavremenijeg integralnog načina komunikacije, sa akcentom na psihološke posledice koje posmoderna komunikacija ostavlja na čoveka kroz njegovu obrazovanje i poslovanje.

1. KOMUNIKACIJA U VREMENU INFORMACIJA

„U informatičkoj eri strateške vrednosti biće kreativnost, znanje i informacija.“ (John Naisbitt) U veku u kome živimo, informacija predstavlja najmoćnije oružje koje možemo posedovati. Do prave i pravovremene informacije dolazi se putem adekvatne komunikacije.

Određnica digitalno postala je sinonim za tehnologiju koja je omogućila nastanak modernih računara, a samim tim i sinonim za novi način komunikacije. Međutim, danas označava i mnogo više od toga. Predstavlja preneseno značenje za čitavu mrežu virtuelnih privida, trenutnih komunikacija, sveprisutnih medija i globalnih mogućnosti uključenja. To bi bio svet povezanog kapitalizma kojim dominiraju multinacionalne kompanije. Diskurs digitalne kulture pokreću dva međusobno povezana verovanja: prvo da ova kultura predstavlja odlučan raskid sa svime što joj je prethodilo, i drugo, da ona proizlazi iz digitalne tehnologije i određena je njome.

Kibernetsko doba počinje završetkom Drugog svetskog rata koji je poslužio kao katalizator izuma modernih binarnih digitalnih računara, ali i razvoja uticajnih diskursa kao što su kibernetika, teorija informacija, opšta teorija sistema, veštačka inteligencija i strukturalizam koji predstavljaju paradigmu poratnog tehnološkog i naučnog razmišljanja. Mi danas živimo u društvu prezasićenom digitalnom tehnologijom. Zahvaljujući sveprisutnosti i sve većoj nevidljivosti, digitalna tehnologija nam izgleda skoro kao prirodna pojava. Događaji koji menjaju svet umnogome su ubrzani što je neposredno povezano s povećanom sveprisutnošću i raspoloživošću digitalnih i drugih medija koji svedoče o tim događajima. Kao primer, poznavaoi prakse navode terorističke napade u Njujorku 2011. godine kada je brzina kojom su vesti o napadu prostrujale svetom predstavljala dokaz o izuzetno umreženom svetu koji povezuju nove tehnologije i novi mediji. Nakon napada, komentari i rasprave su se pretežno odvijali na blogovima čiju pojavu komunikolozi nazivaju kulturnim haosom. „Analitičar navodi blog kao jednu od glavnih odlika Web 2.0 prostora za saradnju i međusobnu komunikaciju i ističe da opšta upotreba bloga označava kraj kontrolne paradigme u kojoj distribuiranjem dominantnih ideja i vrednosti mediji pomažu da se održi društveni poredak i pri tom služe interesima onih koji su na vlasti.“ (Bubonjić M., 2012:143)

Promene u medijima kao posledice novih tehnologija promenile su i način na koji razmišljamo o samima sebi. Nismo više samo pasivni potrošači medija već postajemo sve aktivniji stvaraoci istih. Međutim, bez obzira na prividno podsticanje slušalaca i gledalaca da se uključuju, radio i TV stanice su i dalje organizacije posvećene prenošenju sopstvenih poruka širokom auditorijumu koje i ne očekuju da im se

uzvratu. Sa druge strane, nove informacione i komunikacione tehnologije omogućavaju da se uspostavi novi model organizacije koji je lišen hijerarhije. Najbolji primer su vikiprojekti (veb sajtovi čiji sadržaj posetioci mogu da menjaju – Vikipedija) kao koncept otvorenog izvora koji je najvažniji i potencijalno revolucionarni koncept proistekao iz novih medija. Tako se stvaraju *ravnopravni odnosi* kao nov oblik političkog organizovanja i subjektiviteta, gde će sve veći broj ljudi biti u stanju da uredi svoj društveni i radni život koristeći samostalne i međusobno zavisne mreže i kružoke ravnopravnih. Mada, „u slučaju novih digitalnih medija i mreža mi ili naslućujemo pojavu nove „participatorne kulture“ daleko veće solidarnosti i saradnje ili pak da našoj digitalnoj kulturi pretila opasnost od stvaranja pandemonijuma sukobljenog medijskog šuma, samoisticanja i besmislene bestelesne interakcije u sve usitnjenijem društvu.“ (Bubonjic, 2012:152)

Došli smo do istorijske tačke gde digitalne tehnologije nisu više samo obične alatke već su sve više učesnici u našoj, takođe sve više participatornoj kulturi, upravo zato što tehnologija postaje sve nevidljivija i sve više sastavni deo suštine našeg postojanja ubrzavajući tako našu stvarnost do mere koja sve više utiče na kvalitet same komunikacije. Pol Vaclavik (Paul Watzlawick) iznosi zanimljivu teoriju. On tvrdi da stvarnost nastaje u komuniciranju i da je zato pogrešno verovati da postoji samo jedna stvarnost. „Ono što, u stvari, postoji je veoma veliki broj različitih stvarnosti, neke od njih su kontradiktorne, ali sve nastaju komuniciranjem i ni jedna nije odraz trajne i objektivne istine.“ (Miletić i Miletić, 2012:263) Zato Bodrijar i dovodi u pitanje tradicionalni uzročno – posledični način posmatranja subjekt - objekt i tvrdi da su mediji, a naročito televizija i kompjuterska mreža postali zapravo idealni simulakrumi. „Zato danas više nema scene i nema ogledala, postoje samo ekran i mreža. Nema više dubine, postoji samo imanentna površina na kojoj se odvijaju delatnosti, glatka i delatna površina komunikacije.“ (Miletić i Miletić, 2012:264)

A kako smo stigli do same površine u komunikaciji?

2. ODRASTANJE U DIGITALNOM DOBU

Kao sastavni deo suštine našeg postojanja novi mediji su bili tu od rođenja nekih generacija i postali njihova neizbežna stvarnost od starta. Svaku generaciju karakterišu specifičnosti proistekle iz društvenih, kulturnih, ekonomskih i ostalih okolnosti. Primera radi, generacija X, osobe rođene od sredine šezdesetih pa do kraja sedamdesetih, bila je prva generacija koja je imala opšti pristup televiziji tokom odrastanja. Poslednjih dvadeset godina, digitalna (r)evolucija stvorila je novu generaciju. Generaciju kojoj je život od samog početka drugačiji u odnosu

na prethodnu generaciju. Nju odlikuje poznavanje i raširena upotreba medija, digitalnih tehnologija i informacija. Oni koriste sve prednosti koje pružaju sredstva za komunikaciju. Trećinu svog vremena provode ispred televizora, kompjutera, koristeći internet, mobilne telefone, mp3 plejere i sl. Njima je sasvim prirodno da kontrolišu tok informacija, da upijaju višestruko više podataka od prethodnih generacija, da uče ono što sami izaberu, da komuniciraju istovremeno na više načina i da istovremeno obavljaju više intelektualno zahtevnih radnji. (Bubonjić M., 2013) To je generacija koja je rođena kad su digitalne tehnologije već postojale. Njima su kompjuteri, internet, mobilni telefoni, mp3 plejeri dati rođenjem i oni su uz njih odrastali ne znajući za drugačiji svet, svet u kojem nisu postojale tehnološke spravice, razni softveri, kompjuterske igrice i slično.

Iz navedenih razloga nova tehnologija dovodi i do velikih razlika između starijih i mlađih generacija. Stariji prvo čitaju uputstva za upotrebu pa onda počnu da koriste određeni proizvod, dok mlađe generacije sve rade u hodu, odnosno uče koristeći proizvod. Brzo pronalaze rešenje za nastale probleme na mnogobrojnim forumima, telefonirajući prijateljima, koristeći sistem pokušaja i grešaka oni iznalaze najbolji ishod. Zbog svega, nove generacije nose i naziv instant generacije zato što na brz i ekspeditivan način rešavaju probleme. Za razliku od starijih generacija, mladi se prema tehnologiji odnose na pragmatičan i blizak način, za svaki novi proizvod na tržištu pronalaze svrhu. Za njih, ključni kriterijum za prihvatanje tehnologije nije estetske ili emocionalne prirode, nego oportunitizam, odnosno izvlačenje maksimalne koristi za svoje potrebe i želje. Prvi put se u istoriji javlja i fenomen obrnuta edukacija, odnosno proces u kojem mlađe generacije uče svoje roditelje kako da koriste digitalne tehnologije. Sve pomenuto dovodi i do goruće potrebe menjanja tradicionalnog načina školovanja koje bi bilo primereno deci rođenoj u eri interneta, jer mlađe generacije ne čitaju novine ni knjige, već putem svojih tehničkih uređaja u svakom trenutku mogu da pristupe interetu i dobiju odgovarajuću informaciju koja im je baš u tom trenutku potrebna.

Internet integriše sve klasične masovne medije i prvi put se i komunikološki i kulturološki susrećemo sa ovakvom pojavom. Mada na izgled predstavlja pretnju tradicionalnim medijima, novi mediji, internet, je i saveznik tradicionalnih medija, jer svi medijski radnici više ne mogu da zamisle ni jedan dan na svom radnom mestu bez informacija dobijenih baš putem interneta. Mada, predviđanja su ipak pesimistična za štampane medije i predpostavlja se da će oni nestati za par godina, kao i čekovi, knjige, fiksni telefoni, pa čak i stvari (sve će preći u virtuelne „oblake“)!?. Poruka je jasna, bez obzira da li su promene dobre ili loše, ili kako se privikavamo na njih, odnosno da li smo spremni ili ne, one svakako dolaze!

U prvoj deceniji XXI veka virtualni svet postaje veoma važan deo života savremenog čoveka i milioni ljudi anonimno i javno učestvuju u svakodnevnom kreiranju korisničkih sadržaja na internetu. Svet se evidentno dosta promenio u poslednjoj deceniji i menja se svakodnevno do neslućenih razmera. I mediji moraju da se menjaju, kao i sami konzumenti istih, to je proces koji je već krenuo bez mogućnosti zaustavljanja. Živimo u zlatnom dobu brzine, u eri nanosekunde gde informacija biva vrlo brzo zastrela. Na internetu je obilje informacija, ali postoji i mogućnost zloupotrebe istih, kao i plasiranja netačnih informacija što je naravno dobro imati u vidu.

Internet mreža je postala univerzalni izdavački medij, centralno mesto savremene komunikacije i obrazovanja. Važno je ovaj integralni medij shvatiti na pravi način i maksimalno iskoristiti sve prednosti koje nosi sa sobom. Najveća greška bila bi ignorisati činjenicu da je mreža svih mreža jedna multimedijalna učionica iz koje svi savremenici crpu informacije koje pretaču u znanja brzinom koju diktira tehnologija XXI veka. Tradicionalni mediji, a samim tim i tradicionalni način obrazovanja i poslovanja, da se naslutiti, već unapred gube bitku sa internetom.

3. SAJBERSVET KAO NOVA CIVILIZACIJA

U postmodernoj komunikaciji sve je, kao što smo ukazali, postalo drugačije. Novi softver je omogućio imitaciju urbanog i prirodnog okruženja, igru svetla i refleksije, kreiranje veštačkih ljudskih emocija. Ljudsko oko kao i psiha su se toliko navikli na specijalne efekte da je postalo teško razlikovati stvarne scene od digitalne obrade. Međutim, ova promena, kako smo istakli, ima dublje posledice od imitacije stvarnog sveta. Nastala je epistemološka, saznavna revolucija koja utiče na naše poimanje sveta i naučno znanje svega poznatog. Sva naša dosadašnja znanja, o materiji i energiji, nastanku sveta, biologiji, genetici i sl., sve je prebačeno u kompjuterske fajlove. Celokupni naučni opus je sada digitalizovan i sve je usmereno na digitalno korišćenje. Ne samo nauka, svi apsekti ljudskog društva preusmereni su na korišćenje pomoću digitalnog jezika. (Bubonjić M, 2013) Da zaključimo, zahvaljujući razvoju informacionih i komunikacionih tehnologija, savremeni čovek može u bilo kojem trenutku doći do bilo koje informacije, i to ne pomerajući se iz udobnosti svoga doma. Za ovakav munjevit napredak civilizacije bio je potreban samo jedan vek i smena samo nekoliko generacija.

XX vek je iznedrio niz kulturnih generacija koje su obeležile određene periode. Ako se uzme u obzir da su se sve do kraja XIX veka pod pojmom generacije smatrali samo porodični odnosi a ne i širi socijalni kontekst, da je društvo bilo

hijerarhijski organizovano i da su starije generacije bile na visokim položajima, a mlade bez prava glasa, biće i jasnije da je zahvaljujući procesima modernizacije, industrijalizacije i uvođenjem novih socijalnih trendova došlo do promene kolektivne svesti i ideje mlađih populacija sve su više uzimane u obzir. Dva ključna činioca koja su promenila svest bila su: promena ekonomske strukture društva i gubljenje tradicionalnih socijalnih shvatanja. Mladi ljudi su sve više bili uključeni u društvene tokove, pogotovo nakon socijalnih turbulencija poput ratova, ekonomskih slomova i sl. Od tada, pojam generacija dobio je snažniju političku i socijalnu konotaciju.

Iako je bilo više pokušaja klasifikacije generacija koje su obeležile XX vek, kao i početak ovog, sledeća se smatra najprihvatljivijom:

1. Izgubljena generacija, takođe poznata i kao Generacija 1914. (osobe koje su se borile u i svetskom ratu);
2. Međuratna generacija (osobe rođene krajem XIX i početkom XX veka);
3. Generacija velikana (rođeni u drugoj i trećoj deceniji XX veka, savremenici Velike ekonomske krize i veterani II svetskog rata);
4. Tiha generacija (osobe rođene za vreme Velike ekonomske krize tridesetih godina, bili su premladi da učestvuju u II svetskom ratu)
– prve četiri generacije imaju još i zajedničko ime –Graditelji, odnosi se na osobe rođene pre 1946. godine;
5. Baby Boom generacija (osobe rođene u periodu od kraja II svetskog rata pa do sredine šezdesetih godina XX veka, nosioci socijalnih promena kao što su polna jednakost, rasna jednakost i ekološka svest);
6. Generacija X, takođe poznati i kao Trinaesta generacija i Baby Busters (rođeni nakon perioda Baby Boom-a, od sredine šezdesetih pa do kraja sedamdesetih, prva generacija koja je imala opšti pristup televiziji tokom odrastanja);
7. Generacija Y, poznata i kao Milenijumska generacija i Net generacija (osobe rođene u periodu od početka osamdesetih godina pa do polovine devedesetih, odlikuje ih poznavanje i raširena upotreba medija, digitalnih tehnologija i informacija);
8. Generacija Z, poznata i kao Digital natives i iGen (rođeni u drugoj polovini devedesetih pa do kraja prve decenije XXI veka, prva generacija koja je rođena u eri masovne internet komunikacije).“ (McCrindle, 2006)

Važno je razumeti da osobe koje odrastaju u različitim kulturama, naglasak se stavlja na digitalnu kulturu, ne samo da razmišljaju o različitim stvarima nego razmišljaju i na drugačiji način. Okolina i kultura u kojoj ljudi odrastaju utiče i određuje većinu njihovih misaonih procesa. Međutim, mozak i način razmišlja-

nja ne menjaju se preko noći, oni se ne menjaju slučajno, lako ili samovoljno. Zato smo i prešli put od ovoliko različitih tehnoloških generacija u jednom veku. Danas, npr. neprekidan uticaj na decu i adolescente imaju oni koji proizvode kompjuterske igrice i tako prilagođavaju i programiraju njihove mozgove na brzini, interaktivnost i multifunkcionalnost. Sve u svemu, neurobiolozi i psiholozi slažu se u tvrdnji da se mozak i način razmišljanja mogu menjati usled uticaja inputa iz okoline.

Koliko smo zaista svesni ovih promena, ili ih mahinalno prihvatamo usled hiperkomunikacije čiji smo svakodnevni učesnici, i šta se dogodi kada se i dalje grčevito držimo tradicionalnog načina obrazovanja i poslovanja u eri nanosekunde, pokretnih slika i prevaziđenog geografskog prostora?

4. MASMEDIJI I OBRAZOVANJE: SUSRET SA BUDUĆNOŠĆU

Obrazovanje, ma kako bilo (filozofski, sociološki, pedagoški) shvaćeno i određeno, uvek je i nužno – u svojoj interakcijskoj i procesualnoj ravni – komuniciranje. Nema obrazovanja, institucionalnog i/ili vaninstitucionalnog, formalnog i/ili neformalnog, dakle i škole kao društvene institucije, niti nastave i učenja kao sadržine institucio-nalizovanog obrazovno-vaspitnog procesa, izvan komuniciranja, odnosno nekog od oblika komunikacione prakse.

Civilizacijske promene u kojima je tradicionalno/ruralno društvo preobraženo u moderno/industrijsko pa i danas kada je već započet proces nastajanja postmodernog/informacionog društva, predstavljaju put kojim su išle promene. Naime, vreme u kojem su mališani predškolskog uzrasta sticali najveći broj saznanja (informacija) i formirali vrednosni sistem u mikrosocijalnoj sredini (porodica, najuži krug rođaka, komšija i prijatelja, vršnjaci, poneka slikovnica i dve-tri ulice u mestu življenja) nepovratno je prošlo. Od polovine minulog veka, ako ne mnogo značajniji, onda podjednako značajan faktor socijalizacije dece predškolskog uzrasta kao i pomenuti faktori u mikrosocijalnoj sredini jesu elektronski mediji masovnog komuniciranja, prvo televizija, a sada i internet. Za moderno masovno društvo tipična je izolovanost najuže porodice u stanu i, dok su roditelji na poslu, neprestano uključen televizijski prijemnik. Danas su tu i internet, smart telefoni i sl. Može se, stoga, tvrditi da su nove tehnološke spravice danas najveći konkurent učitelju.

U vreme pre pojave elektronskih masmedija učitelj je bio najvažniji 'prozor u svet' mališanima, čovek koji je, uz porodicu, ostavljao neizbrisiv trag u njihovom

početnom obrazovanju i, još više, vaspitanju, gradeći temelje njihovog obrazovanja, vrednosnog sistema i normi ponašanja u društvu. Danas su tu ulogu preuzeli televizija i kompjuter, a učitelji se najčešće nalaze u poziciji onih koji treba, ne da grade osnove, nego da koriguju i smer i efekte sadržajima elektronskih medija započete socijalizacije. Nimalo lak posao, ako se zna koliko je tradicionalna škola (sa ex cathedra nastavom) u odnosu na televizijske sadržaje i virtuelni svet video-igara dosadna institucija, na jednoj strani, te da mnogi pedagozi i 'učitelji budućih učitelja' i dalje misle kako je medijska pismenost, tj. ovladavanje jezikom medija, samo pomodna novotarija, nikako centralni sadržaj pismenosti u savremenom društvu, jednostavno zbog toga što: "Mediji već dugo ne utiču na našu kulturu. Oni su naša kultura" (Thoman E.,2001:1).

Odnos medija masovnog komuniciranja i institucionalizovanog obrazovanja, škole dakle, jedna je od onih aktuelnih tema/otvorenih pitanja, kojima se s pravom pridaje strateški razvojni značaj na početku nove epohe. Nimalo slučajno, jer već negde od polovine XX veka elektronski mediji masovnog komuniciranja zagospodarili su našim slobodnim vremenom i počeli ozbiljno da ugrožavaju vreme rada i vreme sna. Brojna empirijska istraživanja pokazuju da nijedna druga aktivnost ne zaokuplja toliko našu efektivnu pažnju, a isto tako da vreme potrošeno u recepciji masmedijskih sadržaja ubrazano sustiže/prestiže sve ostale dominantne individualne i grupne aktivnosti čoveka tradicionalnog socijalnog habitusa. Čak, da se odmoru i snu pretpostavljaju masmediji i da se javlja nova vrsta psihopatologije – masmedijska zavisnot.

Početni akcenat u istraživanju suparništva medija masovnog komuniciranja i škole – ugroženost škole masmedijima negativnim potiranjem rezultata institucionalizovanog obrazovanja, pomeren je na masmedije kao alternativu školi – jedinu školu koja obezbeđuje, nezavisno od vrednosnog predznaka, permanentno obrazovanje/vaspitanje od najranijeg detinjstva do smrti. Pitanje više nije – kako spasiti školu kao instituciju od dijaboličnog delovanja masmedija, već kako usaglasiti dva impozatna obrazovna kompleksa – školski i masmedijski – njihovim usaglašavanjem: konvergencijom kroz nadopunjavanje, prožimanje i/ili supstituciju? Sve je više (raz)umnih ljudi koji u odgovoru na ovo pitanje vide ključ za razumevanje budućnosti, makar i kroz stidljive projekcije budućih demijurga društvenog razvoja. (Radojković M. i Miletić M., 2008)

Masmedijsko obrazovanje je zato neophodno jer ukazuje na malopre naznačenu činjenicu savremenog života: pored škole, ili, čak, pre nje, mediji masovnog komuniciranja predstavljaju društvene institucije koje vaninstitucionalno, grabe-

ći svaki trenutak slobodnog vremena, preuzimaju obrazovnu-vaspitnu funkciju škole, ali bez bilo kakve socijalne prisile, ako već samo postojanje medija masovnog komuniciranja nije oblik takve prisile. Zahvaljujući informativnim i distraktivnim potencijalima medija (ove druge tradicionalna škola, uglavnom, nema) mediji su mnogo 'prihvatljiviji' od škole, te se u njima 'uživa', a u školi 'dosađuje'. "Od učenika stižu belodani signali. Lektira je mora. Omraženi su muzičko i likovno vaspitanje jer ne potiču video i televizijsku slikovnost, strip, kompakt diskove, rok koncert – dakle mnogobrojne fenomene potkulture mladih. Sve ili mnoge od njih, škola i njen program sada ignorišu. Nije onda čudno da mladi, za uzvrat, ignorišu tu ustanovu" (Radojković M., 1993:31). Zaista, kako danima čitati knjigu koja ima svoj 'uzbudljiviji' filmski ili televizijski ekvivalent, kako usredsrediti pažnju na učiteljicu koja kruškama i jabukama objašnjava jednačinu sa jednom nepoznatom kada se u običnim video-igricama pojavljuju mnogo komplikovaniji logički problemi, kako...? "Ukoliko učionica danas kao mesto učenja počinje da deluje dosadno i jadno, onda to treba zahvaliti otkriću televizije i mikroročunara" (Nenadić M., 1997:31).

Masmedijsko obrazovanje, obrazovanje koje se stiče posredstvom medija masovnog komuniciranja, vaninstitucionalno, neformalno i 'samouko', zapravo je, direktan izraz imanentnosti edukativne funkcije medijima masovnog komuniciranja, koja je utemeljena u informativnim i distraktivnim potencijalima masmedija. Empirijski je već notorna činjenica da nivo znanja ljudi savremenog doba, tj. volumen saznanja/informacija do kojih dolaze posredstvom škole, kao vekovima unazad neporecivog 'medija' institucionalizovanog obrazovanja, iz decenije u deceniju, iz godine u godinu, iz dana u dan čak – opada, a da ekvivalentni obim informacija kojima nas svakodnevno zaspljuskuju mediji masovnog komuniciranja raste u obrnutoj srazmeri sa prethodnim procesom, te da već danas bitno veći deo saznanja, tj. obim znanja, moderni čovek stiče posredstvom medija masovnog komuniciranja. (Radojković i Miletić, 2008) Zašto je to tako?

Mediji danas predstavljaju sastavni deo dekora privatne sfere. Oni su umnogome promenile ponašanje dece i roditelja u odnosu na prethodne generacije. Drugim rečima, pre nego što uopšte pođu u školu, deca usamljena između četiri zida, obraćaju se TV prijemniku i računaru za pomoć (jer su im roditelji na poslu) koji na tom 'neispisanom listu papira' mnogo pre učitelja ispisuje saznanja, vrednosti, norme i kulturne obrasce. Njihovi prvi učitelji, prema tome, nisu ljudi za katedra, nego (u optimističkoj verziji) junaci crtanih filmova na televizijskim ekranima i/ili (u pesimističkoj) terminatori i kiborzi na kompjuterskim monitorima. Oni su danas prvi vodiči/edukatori najmlađih generacija u svet odraslih, novi

pedagozi koji su iz prvobitne uloge robova, snagom elektronskih masmedija, mutirali u gospodare socijalizacije, ma šta ta reč danas značila ili mogla da znači. Mladi su stoga i najprijemčivija publika masovnih medija – veoma senzitivna, podložna i ponekad samo društveno zaštićena. No nikakve mere opreza ih više ne mogu odvojiti od te tekovine civilizacije, i utoliko je važnije da budu što osposobljeniji da joj nekritički ne podlegnu. (Radojković i Miletić, 2008)

Tradicionalni i, istovremeno, konzervativni pristup relaciji masmediji – škola potencira samo negativne posledice ovakve ukorenjenosti masmedija u svakodnevici modernog čoveka, posebno najmlađih generacija. Pojedini teoretičari idu toliko daleko da tvrde kako je nasilje postalo stil života većine tinejdžera u urbanim sredinama zahvaljujući isključivo masmedijima (čitaj: televiziji); da se narkomanija ne bi razvijala kao galopirajuću društveni kancer bez njene masmedijske promocije; da su šund i pornografija u samoj matici masovnog komuniciranja i da su masmediji ti društveni subjekti koji danas oblikuju etničku mapu regiona, kontinenta i sveta, delujući, u skladu sa interesima svojih kontrolora, čas kao nacionalistički piromani, čas poput mondijalističkih vatrogasaca. I zaista, teško je ne uočiti vezu između činjenice da je jedan svršeni osnovac, znači petnaestogodišnjak, posredstvom masmedija video 8.000 ubistava i više od 10.000 različitih činova nasilja (prema pojedinim skorašnjim istraživanjima) i nasilničkog ponašanja tinejdžera; da se do pornografskih sadržaja dolazi sa velikom lakoćom, ne samo u specijalizovanim prodavnicama, nego i posredstvom javnih televizijskih kanala; da se protiv narkomanije i drugih bolesti zavisnosti vode kampanjske akcije a, na drugoj strani, gotovo u svakom filmu afirmišu simpatici džanki-likovi i u javnosti promovišu kao pozitivne ličnosti različiti masmedijski junaci za koje je javna tajna da su narkomani; te da se, baš u masmedijima, sa velikom lakoćom diskvalifikuju po nacionalnoj, konfesionalnoj, rasnoj osnovi svi koji ne pripadaju našem 'kulturnom' krugu...

Psihološki posmatrano, često gledanje nasilnih scena na televiziji i filmu dovodi i do smanjene osetljivosti na agresiju i patnje ljudi, kao i negativnu i zastrašujuću percepciju sveta. Masmediji, prema tome, nisu jedini, možda čak ni glavni krivci za devijantno ponašanje mladih, i ne samo njih, ali svakako jesu u grupi nezaoblaznih uzročnika takvog ponašanja. Ovo je danas aksiom proizašao iz mnoštva komunikoloških i pedagoških istraživanja, posebno uticaja nasilja kao televizijskog sadržaja na ponašanje najmlađih, što potvrđuje 77% empirijskih istraživanja. (Mek Kvin D.,2000:245). Međutim, u tom mnoštvu, ne treba poricati, negativnih posledica recepcije masmedijskih sadržaja zaboravlja se da su "današnji masovni mediji (...) sinkretični, u sebi sadrže sve umetnosti, nauku, pa i oblik igre; ne samo ritam i harmonija, kroz njih, dakle, u dušu prodiru objedi-

njene energije, znanje i postignuća svih oblasti ljudskog istraživanja, pa se jedva mogu slediti snažne posledice tog komprimovanog uticaja na mentalne sklopove i emocije čoveka” (Drašković B.,1993:35).

Mediji masovnog komuniciranja predstavljaju neiscrpne rudnike saznanja/informacija koji rade bez prestanka i sve što znamo o našem društvu, o svetu u kome živimo, znamo prvenstveno iz masovnih medija. Tačno je, sa rudama plemenitih i običnih metala izbacuje se i veoma mnogo jalovine: informacije/saznanja često su polovična, umetnost je (pre)zagađena kičom, zabava je zarobljenik novca... Uprkos svemu tome, masmediji nisu neprijatelj školi, ako se prihvati, prethodno i shvati, da su oni neizbežna, najmasovnija i, sasvim sigurno, najdugotrajnija škola. Zato je obrazovanje za masmedije nezaobilazni uslov postojanja savremene škole, budući da njen opstanak u institucionalnom smislu imperativno traži sadejstvo sa masmedijima u onom procesu koji se naziva permanentno obrazovanje. Šta dakle da činimo? Odgovor je jedan: počnimo predanije s pripitomljavanjem medija, po svaku cenu i odmah, u školama i na svim ostalim, odgovarajućim mestima (medijski obrazujući najpre one koji obrazuju). „S novim medijima se ulazi u novo, ako ne poslednje razdoblje u vaspitanju čoveka” (Drašković,1993:37).

Nažalost, nešto što je potpuno očigledno, uz to naučno dokazano, još nije u pedagoškoj praksi u potpunosti prihvaćeno. Konstatacija se ne odnosi samo na domaće prilike u školama, koje su, složićete se, ipak nekompatibilne sa savremenim društvenim promenama i njihovim najvažnijim zamajcem: naučno-tehnološkom revolucijom u toku. I u razvijenim zemljama, naime, tek šezdesetih godina prošloga veka obrazovanje za masmedije počelo je stidljivo da se pojavljuje u dnevnom redu pedagoških rasprava, koje na zadovoljavajući, znači - ne samo deklarativan, način nisu okončane sve do kraja minule epohe.

Obrazovanje za medije danas je u tranziciji. Počeli smo da shvatamo da većina ljudi ne dobija informacije iz knjiga ili čak novina, nego sa televizije i putem interneta. I počinjemo da razumevamo da ignorisanje te činjenice neće učiniti da ona nestane. Zato krajem XX veka i počinje prva obuka studenata kako svakodnevno mogu da koriste medije. Istina, ova borba započeta je kasnih sedamdesetih godina prošloga veka u okviru UNESCO-a, održavanjem brojnih naučnih skupova i seminara, objavljivanjem mnoštva publikacija i donošenjem odgovarajućih rezolucija o neophodnosti obrazovanja mladih svih uzrasta za masmedije u savremenom svetu. ”Mi moramo pripremiti mlade ljude za život u svetu moćnih slika, reči i zvukova.” (Thoman,2001) Posledica je ubrzano unošenje nastavnih predmeta koji se bave masmedijima, masovnim i komuniciranjem uopšte u na-

stavne planove i programe na svim (ređe) ili pojedinim (češće) nivoima.

Cilj obrazovanja za masmedije mora biti 'medijska pismenost' bez koje je tzv. opšta pismenost, danas, u modernom, i sutra, u postmodernom, informacionom društvu, zapravo nemoguća. "Novi stil života pokazao nam je kako je klasična, jezička pismenost tek ulaznica za civilizaciju. Pored nje, prirodno je očekivati i znanje stranih jezika, elementarnu kompjutersku pismenost i, naravno, 'medijsku pismenost'. Ovvremena vavilonska kula nije samo košnica mnoštva živih govora, nego i ovih tehnikom nametnutih 'jezika'" (Radojković, 1993:33). Medijska pismenost bi se najjednostavnije, po analogiji sa klasičnom pismošću, mogla odrediti kao vladanje 'jezikom medija', tj. simboličkim sistemima koji se koriste u masmedijima da bi se oblikovala poruka. 'Medijska pismenost' agregira, dakle, teorijsko znanje o masmedijima i tehničku vještinu upravljanja njima u svakodnevnom životu, tj. osposobljenost pojedinaca i društvenih grupa da na različite načine i u različitim društvenim situacijama koriste/upotrebljavaju masmedije. Jedna od njih je i pedagoška komunikaciona situacija, odnosno institucionalizovani obrazovno-vaspitni proces kao niz pedagoških komunikacionih činova u vremenu, što otvara pitanje prisutnosti i primene masmedija u obrazovanju. (Radojković i Miletić, 2008)

Ako pogledamo istorijski, mediji su oduvek bili prisutni u školi: od glinenih pločica i stilosa, prvih tablica i pisaljki, preko manuskripta do prvog i najdugovečnijeg masmedija – knjige. Otkad se pojavila, štampana knjiga postala je nezaobilazni didaktički element obrazovno-vaspitnog procesa, pozicionirajući se u njemu kao najvažnije nastavno sredstvo/udžbenik sve do danas, mada je postepenim krunjenjem osnova kulture u čijem je temelju štampana reč već uveliko prevaziđena u dinamici i simboličkom bogatstvu posredovanja saznanja/informacija. Industrijska revolucija uvela je u školu, pored knjige, čitav niz novih medija/tehničkih sredstava i pomagala u izvođenju nastave: od foto-aparata, preko Edisonovog gramofona do filmskog platna i, najzad, elektronskih masmedija. Makar vrlo sporo i sa mnogo konzervativnih otpora i elektronski masmediji, radio i televizija, polako su zakucali na vrata škole i ušli u nju, postajući iz godine u godinu, najpre u urbanim sredinama, nezaobilazni faktori nastave i učenja. Zajedno sa knjigom, filmom i mnoštvom klasičnih nastavnih pomagala elektronski masmediji se u institucionalizovanom obrazovno-vaspitnom procesu mogu koristiti i, više ili manje, koriste na dva načina:

- a. tradicionalni, kao sofisticirana nastavna sredstva u izvođenju nastave iz različitih predmeta, i
- a. savremeni, kojim se podstiču, u okviru određene predmetne discipline, novi vidovi masmedijskog stvaralaštva. (Radojković i Miletić, 2008)

U prvom slučaju masmediji se poistovećuju sa didaktički oblikovanom stvarnošću, nasuprot izvornoj stvarnosti koja se u nastavi, i pomoću masmedija kao nastavnih sredstava, objašnjava i tumači. Zbog toga se, često, nazivaju nastavnom, odnosno obrazovnom tehnologijom, koja svojim tehničkim i ekspresivnim mogućnostima nadopunjava učitelja u izvođenju nastave. Konačni izraz u didaktičkoj teoriji i praksi je tzv. elektronska učionica sa najmodernijom tehnikom, multimedijalnom opremom, ali bez suštinske promene u relaciji nastavnik-učenik i obliku nastavnog rada u odnosu na klasičnu učionicu: umesto katedre između njih je samo složeni multimedijalni sistem.

U drugom slučaju rad sa medijima menja tradicionalnu podelu uloga: nastavnik mora da primenjuje jednu dinamičnu logiku u kojoj učenici zaista postaju subjekt nastave, ne samo u interakciji učitelj-učenik, nego i u korišćenju masmedija koji prerastaju tradicionalnu funkciju nastavnih sredstava, dakle tehnologije koja koristi učitelju da ilustruje i upotpuni predavanje, i postaju 'alat' za izražavanje učenika, njihovu stvaralačku samorealizaciju i, time, individualizaciju nastave. Kamera, magnetofon, fotoaparatus... koriste se na časovima jezika i matematike, istorije i geografije..., za stvaranje školskih novina, nastavnih filmova, radio i televizijskog programa školskog razglasa i interne televizije, na isti način kako se kist i boje, ili muzički instrumenti, koriste na časovima likovne i muzičke kulture da bi sami učenici stvorili sopstveno umetničko delo.

Glavni problem je, međutim, u tome što se masmediji, a to se u slučaju elektronske učionice može reći i za novi medij – kompjutersku mrežu, još uvek u institucionalizovanom obrazovanju tretiraju kao nemušta nastavna sredstva, čak i kada se učestalo koriste, a ne kao novi demijurzi obrazovanja. U pedagoškoj (didaktičko-metodičkoj) literaturi i praksi masmedijima se pretežno prilazi kao pasivnim pomagačima u izvođenju nastave, više ili manje dobrim ilustratorima tradicionalnih načina izvođenja nastave ili tehničko-tehnološkim strukturama koje se mogu primenjivati na jedan način unutar učionica, nezavisno od njihovog pozicioniranja u društvenoj strukturi u 'proizvođače nove stvarnosti'.

Stoga se, u ravni svakodnevne pedagoške prakse, i ne otvaraju problemi interakcije škole i masmedija kao obrazovno-vaspitnih sistema, niti se istražuju mogućnosti njihove konvergencije u sadašnjosti i budućnosti. Kada se to i čini, polazi se od pogrešne premise/pitanja – kako prilagoditi masmedije školi, mada pitanje treba da glasi sasvim drugačije – kako prilagoditi institucionalizovani vaspitno-obrazovni proces novoj društvenoj stvarnosti u čijem se središtu nalaze elektronski masmediji i kompjuterska mreža kao njeni oblikovatelji? Ako je ovo pitanje i moglo da bude

potisnuto iz dnevnog reda promišljanja budućnosti škole pre pojave kompjuterske mreže, danas ga je nemoguće i, naravno, nepotrebno izbegavati.

Potpuna konvergencija tradicionalne škole i masmedija naslućuje se u tzv. multimedijalnoj učionici, zahvaljujući pojavi novog medija – kompjuterske mreže, i novog oblika komunikacione prakse – virtuelnog komuniciranja. Multimedijalna učionica je, zapravo, novi oblik obrazovno-vaspitnog rada u čijem su središtu i dalje subjekti nastave i učenja učitelj i učenik, ali u ovoj učionici samo sa relativno, a ne apsolutno razdvojenim socijalnim ulogama. Učitelj više nije 'sveznajući' emiter poruka, niti je učenik pasivni primalac gotovih znanja. I jedan i drugi su istraživači u beskrajnu kompjuterskih datoteka i hipertekstu 'širog sveta razapete elektronske mreže'. Mnoštvo različitih medija (od elektronske olovke i foto-aparata, preko svih masmedija do laserskih uređaja za stvaranje trodimenzionalnih holografskih figura), sabranih u lokalnu/internu multimedijalnu kompjutersku mrežu, uključenu u globalni sistem računarskih mreža, omogućava agregiranje svih klasičnih oblika nastave i učenja/komuniciranja u jedan sasvim novi način rada, koji istovremeno omogućava grupni rad i potpunu individualizaciju nastave i učenja. (Radojković i Miletić, 2008)

To je multimedijalna učionica, dakle najmodernija pedagoška komunikaciona situacija a ne trodimenzionalni prostor, u kojoj je cilj učenja ovladavanje metodom (metodima) kako dolaziti do saznanja/informacija, koje će svako individualno znanje činiti dinamičnim i, saobrazno vremenu, promenljivim kognitivnim volumenom, a ne recepcija zatvorenih 'paketa' znanja, jednom zauvek naučenih i dovoljnih za ceo život. Tim pre što, kako je odavno primećeno, "nova otkrića i novi pronalasci u rasponu jednog ljudskog veka učine neadekvatnim ono što naučimo u školi; pravila koja steknemo u detinjstvu jedva da odgovaraju krupnim zbivanjima usred kojih ćemo se naći kad odrastemo" (Openhajmer R., 1967:108).

U multimedijalnoj učionici obrazovno-vaspitne funkcije škole i masmedija ne moraju biti razdvojene radnim (škola) i slobodnim (masmedij) vremenom; socijalne uloge učitelja i učenika, ali i profesionalnih komunikatora, roditelja, pripadnika javne vlasti i svih koji učestvuju u obrazovno-vaspitnom procesu još uvek su jasno prepoznatljive, ali više ne moraju imati raniju socijalnu ekskluzivnost; školsko gradivo i masmedijski sadržaji saznanja i aksiološki nisu više suprotstavljeni, pa se i proces učenja školskih i masmedijskih sadržaja može simultano dešavati uz odgovarajuću međusobnu supstituciju. Multimedijalna učionica eliminiše najvažniji hendikep tradicionalnog obrazovno-vaspitnog procesa - porred neizbežne podele socijalnih uloga, i pretežnu podelu komunikacionih uloga

u kojoj je učitelj dominantan emiter, a učenik pasivan primalac poruka. U ovakvoj komunikacionoj/pedagoškoj situaciji moguće je, naime, komuniciranje svakog sa svakim (učitelj – učenik – roditelj - školska administracija - javna vlast i sl.) u realnom vremenu i na istom prostoru (konzervativni pedagozi vide multimedijalnu učionicu uvek na jednom mestu, u istom prostoru), ali i potpuno vremenski asinhrono i prostorno dislocirano, čime se ideja učenja na daljinu, nastala sa prvim dopisnim kursevima i školama, izvodi do samog kraja.

Školska zgrada kakvom je poznajemo, sa mnoštvom učionica i kabinetima pretrpanim raznim učilima, gotovo da postaje suvišna i transformiše se u hardversko-sofverski i administrativni centar, a prethodno dogovorena satnica i raspored časova mogu se usklađivati sa biopsihičkim ritmom nastavnika i svakog učenika pojedinačno. Time se relativizuje granica između radnog i slobodnog vremena, učenja i dokolice, koja u klasičnoj školi predstavlja jedan od važnih uzroka izostajanja sa časova i slabijeg uspeha učenika. Empirijska je činjenica da deca koja nisu u stanju mirno da sede ni deset minuta i usredsrede pažnju na nastavnika, mogu sate i sate da provedu pred kompjuterskim monitorom.

Sve navedeno su smatramo dobri razlozi da se što pre, eksperimentalno, u određenom broju osnovnih (i srednjih) škola uvedu multimedijalne učionice i empirijski preispitaju njihovi pedagoški dometi u odnosu na klasičan način obrazovno-vaspitnog rada. Reč je, naravno, o obimnom i interdisciplinarnom naučno-istraživačkom projektu, čiji bi nosioci, imajući u vidu značaj osnovnog obrazovanja, mogli da budu učiteljski fakulteti. Tek ovakvo istraživanje dalo bi odgovor na pitanje: može li i sa kakvim pedagoškim efektima multimedijalna učionica zameniti tradicionalnu školu? Tim pre što se reforma osnovnog obrazovanja ne izvodi povećanjem/smanjivanjem broja razreda ili usaglašavanjem nastavnih programa u skladu sa užim i širim socijalno-političkim ambijentom, ideološkim projektima i trenutnim interesima izvršne vlasti, nego promenom samog bića škole, njenom modernizacijom kompatibilnom sa rezultatima naučno-tehnološke revoluciji i otvorenom za izazove koji nam dolaze iz budućnosti. (Radojković i Miletić, 2008)

Izazovi koje donosi nova tehnologija nam ne ostavljaju nimalo prostora za eventualno kašnjenje u prilagođavanju obrazovno-vaspitnog procesa savremenim društvenim promenama, a društveni subjekti odgovorni za susret sa budućnošću (među kojima su, svakako, i učitelji budućih učitelja), koji će se desiti ili se već dešava baš u tački dodira tradicionalnog i novog sistema obrazovanja, ne mogu se pravdati uobičajenim odgovorom loših učenika: "Mi to nismo učili".

ZAKLJUČAK

Digitalni optimisti ne vide ništa loše u virtuelnom svetu. Štaviše, smatraju da je od velike pomoći čoveku i civilizaciji uopšte. Mišljenja su da se današnji život ne može zamisliti bez sajberprostora koji premošćuje prostor i vreme. S druge strane, digitalni skeptici strahuju da će mašine vremenom preuzeti kontrolu nad čovekom. Oba potencijalna scenarija su poznata široj populaciji preko naučno-fantastičnih scenarija u kojima ljudi, ili žive u blagostanju i suživotu sa mašinama koje im pomažu u svakodnevnom životu, ili se nalaze u ratu sa njima. Pojedini segmenti oba scenarija već su uveliko prisutni u našoj svakodnevici. „Mašine odavno proizvode mašine (robotika u proizvodnom ciklusu), pitanje je samo da li će im čovek ugrađivanjem posebnih aplikacija i reprogramiranjem softvera dozvoliti da toga postanu svesne. U tom slučaju, najcrnje slutnje pesimista veoma lako mogu postati stvarnost.“ (Bubonja,2013)

Postoje i drugi primeri u kojima mašine deluju nezavisno od čoveka ili pod njegovom neznatnom kontrolom. Recimo, ugrađivanje medicinskih čipova za kontrolu bolesti, ali i kontrolu kretanja pacijenata. Znajući u kom pravcu se kreće razvoj sigurnosnih sistema, a sve pod plaštom racionalizacije, velika je verovatnoća da će u skorijoj budućnosti mašina sve sama obavljati, što će biti presedan i eventualni početak kraja čovečanstva koje je upravljalo mašinama. Oružani sistemi moćnih sila velika su briga digitalnih skeptika. Zato „postmoderni koncepti o komuniciranju, koji su mnogo više refleksije o medijima u sadašnjosti i budućnosti, nego zaokružene teorije o komuniciranju, imaju veliki humanistički značaj budući da ukazuju na nove opasnosti njihove zloupotrebe u nastajućem informacionom društvu, kroz mogućnost nadgledanja i kontrole svakog pojedinca bilo gde i bilo na kojem mestu.“ (Miletić i Miletić, 2012:264)

Iz upravo pomenutih razloga, ali i iz kulturno-edukativnih takođe, u ovom istorijskom trenutku potrebno je naglasiti hitnost davanja visokog prioriteta medijskoj pismenosti. Jer, internet i njegove aplikacije, poput blogova, mobilnih telefona, internet stranica i sajber zajednica, predstavljaju ogromnu promenu za medije. Promenu koja znači da „onlajn prostorima” treba da posvetimo mnogo veću pažnju. Taj potencijal u mnogome zavisi od širine rasprostranjenosti medijske pismenosti, što znači da je medijska pismenost neophodna za učestvovanje, aktivnu pripadnost, učenje i kulturni izraz. Malo pažnje se za sada pridaje naprednijem poznavanju medija. Potrebno je mnogo više da bi se uvećale sposobnosti kritičkog procenjivanja i ostvarivanja komuniciranja, jer evolutivni proces koji je internet za dvadeset godina unapredio i uzdigao do neslućenih visina je veliki, a dalji napredak tek sledi.

Podsećanja radi, od kasnih sedamdesetih pa do sredine devedesetih godina na sceni je bila tzv. PC era u kojoj je vrhunac umrežavanja za prosečnog korisnika bio BBS sistem. Devedesete su bile poznate kao decenija weba ili web 1.0 era, dok je prva decenija novog milenijuma bila označena kao era web 2.0. Web 3.0 baziran je na semantici (značenju programa ili funkcija), pa ga zovu i semantički veb (Semantic Web). Nakon web 3.0 ere, u trećoj deceniji XXI veka, na scenu stupa, prema procenama, web 4.0 era. Ovu eru interneta krase bliža veza između čoveka i mašine, kompjuteri će sve više poprimati ljudske osobine i imaće sve razvijeniju veštačku inteligenciju. (Bubonjić M., 2013) Budućnost, u kojoj će tehnologija i čovek postati jedno, sve nam je bliža, a planeta će u ovoj eri uvek biti uključena, u njoj će se ljudi moći nadograđivati, odnosno unapređivati svoje veštine i obnavljati svoje znanje putem softvera i tehnoloških dodataka.

Generacije koje dolaze komuniciraće sa mašinama kao sa ljudima ne primjećujući razliku. Pored virtuelnog sveta, razvijaće se i ostale digitalne tehnologije. Pojavom i masovnom primenom 3D štampača, 3D hologramskih sistema i sličnih sprava, virtuelna stvarnost iz sajber prostora dobiće novu dimenziju i zaživeti i u stvarnom svetu. Međutim, suština razvoja novih tehnologija biće činjenica da će distinktivna linija između ljudi i mašina polako nestajati i naposljetku potpuno iščeznuti. „Naša cela budućnost vrteće se oko podataka i njihove integracije u stvarnom životu, ističe Miler. Na osnovu ovih tvrdnji skeptici izražavaju još veću bojazan smatrajući da će nam budućnost biti krajnje neizvesna i da novine tek dolaze jer Sajber prostor izlazi izvan okvira stonih računara i laptopova i korisnicima pruža šansu za upražnjavanje virtuelne realnosti u hodu.“ (Bubonjić M., 2010:80) U prilog tome i „Paul Virilio (Paul Virilio), čuveni francuski mislilac odbija naziv „industrijska revolucija“, odnosno „tehnološka revolucija“, zamenjujući je izrazom „dromokratska evolucija“ od grčke reči *dromos* – trčati. Virilio tvrdi da „danas nema demokratije, već samo dromokratije; nema strategije već samo dromologije.“ (Virilio, 2007:69)

Na samom kraju promišljanja nameću se neka logična pitanja: Kako „dopustiti“ pedagoškim tradicionalistima (skeptcima) da veštački održavaju zatečeno stanje stvari u obrazovanju (ili poslovanju) ako će distinktivna linija između čoveka i mašina nestati, i ako će se rast novih tehnologija ubrzati i povećati? Kako kada nam deca već sa prvim pokretima uzimaju mobilne sprave i vrlo vešto, gotovo urođeno, upravljaju aplikacijama kao starije generacije, nekada, jednostavnim igračkama? Mi, kao savremenici ovog istoriskog trenutka, nemamo prava da zažmurimo nad tom činjenicom i ako bi se možda mnogi od nas složili sa Virilovom tvrdnjom da je dromokratska inteligencija, ipak, primarni atak na ljudsku prirodu.

Tehnološka revolucija je tu, sveprisutna je u svim sferama naših života. S obzirom da nemamo mogućnosti da vreme vratimo unazad, niti da živimo u savremenom svetu bez digitalnih tehnologija i velike pomoći koje nam one pružaju, krajnje je vreme da prestanemo da se opiremo. Ako već ne možemo da „pobedimo“ savremenu tehnologiju, onda možemo prvo da se obrazujemo u tom domenu, pa da „joj“ se tako edukovani, na kraju *pridružimo*.

BIBLIOGRAFIJA:

- Bubonjić M, „Digitalna kultura“,2012,CM : Communication Management Quarterly : Časopis za upravljanje komuniciranjem , © 2012 ЦДЦЦ
- Bubonjić M, „Homo Zappiens“,2013,CM:Communication Management Quarterly : Časopis za upravljanje komuniciranjem, © 2012 ЦДЦЦ
- Bubonjić M,“Sajber svet kao alegorijska paradigma nove civilizacije“, 2010,Centar za usmeravanje komunikacije,Beograd
- Drašković B, „Mediji za obrazovanje i masovne komunikacije“, 1993, Ministarstvo prosvete Republike Srbije, Beograd
- Mek Kvin D, „Televizija“, 2000, Klio, Beograd
- Miletić M, Miletić N, „Komunikološki leksikon“, 2012, Megatrend univerzitet, Beograd
- Milivojević T, Dragović K, Borisavljević T,“Crne rupe hiperkomunikacije: kad brzina usisa komunikaciju“, 2013,Panevropski univerzitet Apeiron, Banja Luka
- McCrinkle, Research Study, 2006
- Nenadić M, „Novi duh obrazovanja“, 1997, Prosveta, Beograd
- Openhajner R, „Nauka i zdrav razum“, 1967, Prosveta, Beograd
- Radojković M, „Obrazovanje za masovne komunikacije“, 1993, Ministarstvo prosvete republike Srbije, Beograd
- Radojković R, Miletić M, „Komuniciranje, mediji i društvo“, 2008, Učiteljski fakultet, Beograd
- Radojković M,“Podela mišljenja“, 1997, Vega, Ivanjica
- Thoman E, „Skills & Strategies for Media Education“, 2001, Center for Media Literacy (www.medialit.org.)
- Virilio P, „L'Université du Désastre“ 2007, Galilée, Paris

POSTMODERN APPROACH TO MASS COMMUNICATION: THE ROLE OF THE INTERNET IN EDUCATION AND CURRENT MARKET TRENDS

Jelena Bajic

Master komunikolog, doktorand na Fakultetu za kulturu i medije, Megatrend univerziteta u Beogradu; Professional Stock Invest A.D., Bulevar Vojvode Mišića 17, Beograd, Srbija, jelena.bajic011@gmail.com

Summary: *The modern age has brought that people become completely dependent on digital technology and its penetration into our lives was accelerated by globalization, the dominance of capitalism, free markets and financial liberalization. Large and rapid technological progress was achieved the effect of rapid forward movement, where it seems that everything is going very fast and the dramatic changes taking place in a very short time, which also causes euphoria and fear. These phenomena represent a major challenge for all preconceptions on what human existence relies, such as: canceling the physical distance and the dissolution of the material using virtual reality technology, and the apparent end of human procreation and the post human as a result of progress in cybernetics, robotics and exploration of consciousness and intelligence. In postmodern communication, everything changed. New software has enabled an imitation of urban and natural environments, play of light and reflections, and the creation of artificial human emotions. Our eyes and psyche are so accustomed to the special effects that it has become difficult to distinguish the actual scene of the digital processing. However, all the new changes have deeper consequences from imitation of the real world. It has become epistemological and cognitive revolution that affects our perception of the world and scientific knowledge of all known. All our knowledge about matter and energy, the creation of the world, biology, genetics, etc., all were transferred to computer files. The whole scientific work is now digitized and everything is directed to digital use. Not only science, all the aspect of human society is diverted for use by the digital language. Thanks to the development of information and communication technology, modern man can at any time reach any of the information products, not moving from the comfort of his home. In this historic moment, it is necessary to emphasize the urgency of giving high priority to IT literacy. Because the Internet and its applications, such as blogs, mobile phones, websites and cyber communities, represent a huge change in communication, education, and market trends of today. Change, which means "online spaces" should be given more attention. And as we have networked "at the beginning of the twenty-first century and how our IT innovations are changing the perception of reality, and how we are keenly aware of their great power in all areas of our lives we will try to answer in this paper.*

Key words: *education, information, hyper communication, digital culture, market globalization*

JEL classification: *D74; D83; L29*